Socialförsäkringsutskottets betänkande

1983/84:3

om socialavgifter

Motioner

I motion 1982/83:162 av Rune Torwald (c) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande behovet av översyn av gällande regler för debitering av arbetsgivaravgifter m. m. i vissa fall.

I motion 1982/83:200 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen antar följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade förslag till lag om ändring i lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst att gälla fr. o. m. inkomståret 1983:

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
	4 §
Vid bestämmande – – – gälla följande.	
Värdet av – – – – – – första stycket.	
Vid beräkning – – – – – – ettusen kronor.	
Riksförsäkringsverket får – – – av rörelse.	
Vid beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete *får* från inkomst av *en viss förvärvskälla inte dras av* underskott *i annan förvärvskälla.*	Vid beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete *skall från* inkomst av *jordbruksfastighet eller rörelse avdragas* underskott *under beskattningsåret å sådan jordbruksfastighet som brukats av den försäkrade och underskott i rörelse.*

I motion 1982/83:446 av Ove Eriksson m. fl. (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen låter utarbeta sådana regler för gränsdragning mellan begreppen rörelseidkare och arbetstagare att möjligheterna att starta entreprenadföretag för skoglig verksamhet väsentligt underlättas.

I motion 1982/83:567 av Hans Nyhage (m) och Arne Svensson (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen uttalas om påminnelse med anledning av utebliven inbetalning av arbetsgivaravgift.

I motion 1982/83:918 av Stig Josefson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att uttala sig för den gränsdragning beträffande arbetstagare, uppdragstagare och rörelseidkare som angivits i motionen.

I motion 1982/83:919 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen anhåller hos regeringen om en översyn av reglerna inom den allmänna försäkringen för bestämmande av hur hög timpenning som skall utgå för exempelvis knyppling och vem som skall bestämma detta.

I motion 1982/83:1253 av Gösta Andersson (c) och Agne Hansson (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av socialförsäkringsavgifterna i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionen.

I motion 1982/83:1265 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp) och Börje Stensson (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående uttag av egenavgifter i samband med virkesförsäljning.

I motion 1982/83:1273 av Göthe Knutson m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning av möjligheterna att differentiera arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1982/83:1276 av Gullan Lindblad (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till klarare regler för sociala avgifter för dem som utför uppdrag för annans räkning,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om skyndsamt uppdrag till riksförsäkringsverket att ge bindande förhandsbesked om vem som är skyldig att erlägga sociala avgifter enligt lagen om allmän försäkring i frågor rörande begreppen arbetstagare – uppdragstagare.

I motion 1982/83:1813 av Göte Jonsson (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behov av förändringar i lagen om allmän försäkring.

I motion 1982/83:2117 (motivering i 1982/83:2116) av Göran Riegnell m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändringar av de sociala avgifterna för ombordanställda enligt vad som angivits i motionen.

I motion 1982/83:2135 (motivering i 1982/83:2132) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om påskyndande av socialavgiftsutredningens arbete med gränsdragningen mellan begreppen arbetstagare, uppdragstagare och rörelseidkare,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om differentierade arbetsgivar- och egenavgifter i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1982/83:2142 (motivering i 1982/83:2140) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om differentierade arbetsgivar- och egenavgifter, där små företag får lägre avgifter än stora.

Yrkandena 2 och 3 i motionen behandlades i utskottets betänkanden SfU 1982/83:17 och 18.

I motion 1982/83:2197 av Arne Fransson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av sjukförsäkringsavgiften i enlighet med vad som anförts i motionen.

Gällande bestämmelser m. m.

Allmänt om socialavgifter

Socialavgifter erläggs i form av arbetsgivaravgift för anställda och egenavgift av personer med inkomst av annat förvärvsarbete. Sedan den 1 januari 1982 gäller nya regler för uttag av socialavgifter (prop. 1980/81:178, SfU 28 och rskr 406). De därvid beslutade ändringarna innebar enhetligare och enklare regler för beräkning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Bl. a. slopades basbelopps- och maximeringsavdragen vid beräkningen av ATP-avgiften, som i fortsättningen skulle beräknas på samma underlag som övriga avgifter. Syftet härmed var bl. a. att uppnå administrativa lättnader för såväl myndigheter som arbetsgivare och egenföretagare. Ändringarna möjliggjorde också ett införande av ett effektivare debiterings- och uppbördssystem, och ett första steg i den riktningen beslutades av riksdagen under föregående riksmöte (prop. 1982/83:60, SfU 10 och rskr 127).

De materiella bestämmelserna för beräkningen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter sammanfördes fr. o. m. den 1 januari 1982 i en gemensam lag, benämnd lagen (1981:691) om socialavgifter. Därefter har en separat lag innehållande avgiftsbestämmelser tillkommit, nämligen lag (1982:423) om allmän löneavgift.

I juni 1981 tillsattes en särskild utredning, socialavgiftsutredningen, för att göra en översyn av debiterings- och uppbördssystemet för arbetsgivarnas socialavgifter. Utredningen har i april 1982 avgivit delbetänkandet Översyn av debiterings- och uppbördssystemet för arbetsgivaravgifter (Ds S 1982:3), vilket låg till grund för ovannämnda riksdagsbeslut om vissa ändringar i nuvarande system. Härefter har utredningen i juli 1983 avlämnat ett andra betänkande, Samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgift (Ds S 1983:7). Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling. Utredningen avser vidare att i ett kommande betänkande behandla frågan om hur gränsdragningen mellan arbetstagare och självständiga företagare skall ske inom avgifts- och källskattesystemet. Sistnämnda betänkande avses föreligga i början av år 1984.

Arbetstagar- och uppdragstagarbegreppet i sociallagstiftningen

Reglerna om arbetsgivares resp. uppdragsgivares skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift på lön till arbetstagare resp. ersättning till uppdragstagare är tvingande. Sålunda kan en överenskommelse mellan parterna om att lönen/ersättningen inkluderar sociala avgifter inte frita arbetsgivaren/uppdragsgivaren från skyldigheten att erlägga arbetsgivaravgift. Bedömningen av vem som är att anse som arbetstagare resp. uppdragstagare görs i efterhand av riksförsäkringsverket i varje enskilt fall. Förhandsbesked kan ej lämnas.

För en *arbetstagare* gäller att anställningsförhållande skall föreligga.

Bedömningen sker i varje enskilt fall varvid hänsyn tas till samtliga omständigheter i samband med arbetsavtalet. En person kan anses som arbetstagare även om han har inregistrerad firma och betalar B-skatt. Arbetsgivare som under ett år utgivit minst 500 kr. i lön till en arbetstagare är skyldig att erlägga arbetsgivaravgift.

Såsom *uppdragstagare* anses den som utför arbete för annans räkning utan att anställningsförhållande föreligger. Ersättning för uppdrag anses som inkomst av anställning om ersättningen under ett år uppgått till minst 500 kr. från en och samma uppdragsgivare. Ett undantag från nämnda regel är dock om uppdraget ingår i av uppdragstagaren bedriven rörelse eller bedrivet jordbruk varvid uppdragsgivaren är avgiftsskyldig endast om överenskommelse har träffats att ersättningen för uppdraget skall anses som inkomst av anställning. Även här görs bedömning av varje enskilt fall för att avgöra vad som utgör inkomst av jordbruk resp. rörelse. För att bestämma vad som avses med rörelse skall det skatterättsliga begreppet rörelse vara vägledande. För att avgöra om det är fråga om rörelseinkomst skall alla omständigheter beaktas, och det räcker således inte med att konstatera att några kännetecken på självständighet föreligger.

Såsom ovan nämnts avser socialförsäkringsutredningen att i ett kommande betänkande behandla frågan om hur gränsdragningen mellan arbetstagare och självständiga företagare skall ske inom avgiftssystemet. Betänkandet beräknas avlämnas i början av år 1984.

Egenavgifter för vissa jordbruks- och skogsbruksinkomster

För inkomster i förvärvskällan jordbruksfastighet gäller att om fastigheten inte brukats under inkomståret är inkomsterna inte avgiftsgrundande, exempelvis endast intäkter av s. k. rotpostförsäljning. Har fastigheten däremot brukats under inkomståret skall egenavgifter erläggas. Avgiftsunderlagets storlek är härvid beroende på om den försäkrade själv brukat fastigheten eller om han endast varit s. k. passiv delägare. I det förstnämnda fallet debiteras den försäkrade samtliga egenavgifter för sina inkomster av fastigheten. För en passiv delägare i en jordbruksfastighet är inkomsten inte sjukpenninggrundande men däremot pensionsgrundande. Således debiteras i detta fall endast de fyra egenavgifter som knyter an till den pensionsgrundande inkomsten, nämligen folkpensionsavgiften, tilläggspensionsavgiften, delpensionsavgiften och den allmänna löneavgiften.

I promemorian (Ds Fi 1983:21) Breddat underlag för produktionsfaktorskatter har en interdepartemental arbetsgrupp redovisat vissa förslag inom bl. a. socialförsäkringsområdet. I promemorian föreslås att vissa inkomster som f. n. är avgiftsfria, såsom exempelvis arrendeinkomster och intäkter av s. k. rotpostförsäljning, skall belastas med en särskild grundavgift till socialförsäkringen. Grundavgiften, som i princip skall motsvara de socialavgifter som f. n. har utpräglad skattekaraktär, skall utgå med 20 % och vara

avdragsgill vid inkomsttaxeringen.

Promemorian, som har remissbehandlats, är f. n. föremål för beredning inom regeringskansliet.

Socialavgifter för sjömän

För sjömän gäller särskilda regler för uttag av vissa arbetsgivaravgifter. Enligt 2 kap. 2 § lagen om socialavgifter skall en arbetsgivare för sjömän betala en särskild sjömanspensionsavgift med 0,80 %. Vidare skall sjukförsäkringsavgift, folkpensionsavgift och allmän löneavgift beräknas efter en lägre procentsats som fastställs årligen. Riksförsäkringsverket har för år 1983 fastställt att sjukförsäkringsavgift skall uttas med 7,20 %, vilket innebär en nedsättning med 2,30 %, och att folkpensionsavgift skall uttas med 7,16 %, vilket är en nedsättning med 2,29 %. Den allmänna löneavgiften för sjömän har för första halvåret 1983 fastställts till 1,52 %, en nedsättning med 0,48 %, och för andra halvåret 1983 till 2,27 % som är en nedsättning med 0,73 %.

Bakgrunden till nedsättningen av redarnas arbetsgivaravgift återfinns i proposition 1959:100 med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m. Departementschefen anförde i specialmotiveringen till 33 § följande:

När det gäller beräkningen av de kollektiva arbetsgivaravgifterna till försäkringen inställer sig vissa speciella problem beträffande lön till sjömän. Den svenska utrikessjöfarten bedrives i stark konkurrens med andra länders sjöfart. På många svenska fartyg utgöres en stor del av besättningarna av utlänningar, som inte är mantalsskrivna här. Om full pensionsavgift skulle uttagas för samtliga anställda på sådana fartyg, skulle redarna åsamkas en betydande kostnad, som endast delvis skulle motsvaras av pensionsrätt för svenskt sjöfolk. Det synes därför böra övervägas att på något sätt begränsa avgiftsuttaget för den svenska utrikessjöfartens del. Med hänsyn härtill har i fjärde stycket i denna paragraf öppnats möjlighet att utfärda särskilda bestämmelser om beräkning av avgift för löner till sjömän.

Frågan följdes därefter upp i proposition 1959:175 med förslag till förordningen angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring för allmän tilläggspension m. m.

Vissa frågor om förfarandet vid uppbörden av arbetsgivaravgifter

Arbetsgivaravgifterna beräknas och uppbärs av riksförsäkringsverket. Bestämmelser om debiterings- och uppbördsförfarandet finns i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter, AVGL.

Förfarandet vid debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter liknar det som gäller för debitering och uppbörd av B-skatt. Arbetsgivaravgifterna tas sålunda ut såsom preliminära, slutliga och tillkommande avgifter. De

preliminära avgifterna betalas normalt vid sex uppbördstillfällen under det år arbetsgivaren betalar ut lön (utgiftsåret). Dessa preliminära avgifter räknas av mot en slutlig avgift för samma år som fastställs året efter utgiftsåret (debiteringsåret). Den slutliga avgiften beräknas därvid på grundval av en redovisning, arbetsgivaruppgift (AU), som arbetsgivaren lämnar efter utgiftsårets utgång. En vid den slutliga debiteringen uppkommen kvarstående eller överskjutande avgift regleras andra året efter utgiftsåret (regleringsåret). Avgift som inte betalas inom föreskriven tid skall av RFV anmälas för indrivning. På ej inbetalt belopp skall beräknas restavgift med sex öre per krona. Om särskilda skäl föreligger kan en arbetsgivare efter ansökan hos RFV få befrielse från restavgiften, helt eller delvis.

I förenämnda delbetänkande av socialavgiftsutredningen, Samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgift (Ds S 1983:7), föreslås ett helt nytt system för uppbörd av arbetsgivaravgifter. Systemet innebär i korthet att uppbörden av arbetsgivaravgifter skall samordnas med källskatten genom att den nuvarande uppbördsdeklarationen skall omarbetas och innefatta även redovisning av avgifter. Uppbördsdeklaration skall i fortsättningen avges månadsvis, och samtidigt skall innehållna skattebelopp och den redovisade månadsavgiften inbetalas till länsstyrelsen. För den som underlåter att lämna uppbördsdeklaration eller som lämnar en ofullständig sådan föreslår utredningen att nuvarande bestämmelser i uppbördslagen om anmaning och vite skall tillämpas även vid uppbörd av arbetsgivaravgifter. Såvitt gäller en arbetsgivare som underlåter att betala redovisad arbetsgivaravgift innebär utredningens förslag att arbetsgivaren genom beslut åläggs betalningsskyldighet. Beslutet skall därefter översändas till kronofogdemyndigheten för indrivning.

Betänkandet är som tidigare nämnts föremål för remissbehandling.

Utskottet

Allmänt om socialavgifter

Såsom inledningsvis nämnts gäller sedan den 1 januari 1982 nya regler för uttag av socialavgifter (prop. 1980/81:178, SfU 28 och rskr 406). De därvid beslutade ändringarna innebar enhetligare och enklare regler för beräkning av både arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Syftet härmed var bl. a. att uppnå administrativa lättnader för såväl myndigheter som arbetsgivare och egenföretagare. Ändringarna möjliggjorde också ett införande av ett effektivare debiterings- och uppbördssystem, och ett första steg i den riktningen beslutades av riksdagen under föregående riksmöte (prop. 1982/83:60, SfU 10 och rskr 127).

I fem motioner tas frågan upp om differentierade socialavgifter. Gösta Andersson och Agne Hansson framhåller i motion 1982/83:1253 att företagarna och löntagarna i Kalmar län får bära en alltför stor börda av

kostnaderna för socialförsäkringen med hänsyn till att länets befolkning belastar sjukförsäkringen och barnomsorgen i väsentligt lägre omfattning än vad som gäller i storstadsområden. Enligt motionärernas mening borde samhället i nuvarande ekonomiska läge stimulera företag och regioner som lyckats hålla nere kostnaderna på det sociala området. En sådan stimulansåtgärd vore att sänka vissa sociala avgifter för företag och regioner med låg sjukfrånvaro och låga kostnader för barnomsorgen och motionärerna begär en översyn av socialavgifterna i enlighet härmed. I motion 1982/83:1273 av Göthe Knutson m. fl. begärs en utredning av möjligheterna att differentiera sjukförsäkringsavgiften i syfte att premiera en arbetsgivare med låg sjukfrånvaro. Enligt motionärerna är det inte rimligt att företag som satsar stora summor på god arbetsmiljö och därigenom uppnår låg sjukfrånvaro subventionerar sjukförsäkringen för arbetsplatser med hög sjukfrånvaro. Thorbjörn Fälldin m. fl. begär i såväl motion 1982/83:2135 yrkande 2 som i motion 1982/83:2142 yrkande 1 förslag om differentierad sjukförsäkringsavgift i syfte att ge små företag lägre avgift än stora företag. Motionärerna hänvisar till en rapport från delegationen för social forskning (1980:1) Den ökade sjukfrånvaron – en statistisk analys av vilken det framgår att sjukfrånvaron är betydligt högre i stora företag än i småföretag. Enligt motionärerna är det därför inte ett rättvist förfarande att arbetsgivarna på de mindre arbetsplatserna skall betala lika hög avgift som arbetsgivarna i större företag. I motion 1982/83:2197 av Arne Fransson m. fl. framhålls dels att storstadsregionerna har betydligt högre sjukfrånvaro än små tätorter och landsbygdsområden, dels att sjukfrånvaron är lägre i småföretag än i stora företag. Motionärerna, som särskilt tar upp förhållandena i Jönköpings län, anser att det i nuvarande samhällsekonomiska läge vore en stimulansåtgärd att sänka sjukförsäkringsavgiften för företag med låg sjukfrånvaro. De begär därför en översyn av sjukförsäkringsavgiften i enlighet med det anförda.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om differentierad sjukförsäkringsavgift med samma syfte som de nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1981/82:15 erinrade utskottet om de förändringar av avgiftssystemet som införts fr. o. m. den 1 januari 1982 i syfte att göra systemet administrativt enklare och enhetligare samt underlätta en samordning mellan avgifter och skatter i debiterings- och uppbördshänseende. Mot den bakgrunden ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka de föreslagna förändringarna av avgiftssystemet. Även vid föregående riksmöte avslog riksdagen med samma motivering en motion i nämnda syfte. (Se SfU 1982/83:3 y och FiU 1982/83:50).

Såvitt gäller frågan om differentierad barnomsorgsavgift avslog riksdagen under föregående riksmöte en motion härom (se SoU 1982/83:25).

Enligt utskottets mening skulle en differentiering av socialavgifterna i enlighet med vad som begärts i motionerna innebära betydande administrativa svårigheter, inte minst mot bakgrund av att det även på små arbetsplatser och på mindre orter kan förekomma hög sjukfrånvaro. Med hänsyn härtill

anser utskottet att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionerna 1253, 1273, 2135 yrkande 2, 2142 yrkande 1 och 2197.

I samband med införandet av de nya reglerna för uttag av socialavgifter från den 1 januari 1982 slopades bl. a. basbelopps- och maximeringsavdragen vid beräkningen av ATP-avgiften, som i fortsättningen skulle beräknas på samma underlag som övriga avgifter.

I motion 1982/83:919 av Marianne Karlsson tas upp frågan om beräkning av inkomst vid fastställande av socialförsäkringsavgifter. Motionären begär en översyn av reglerna inom den allmänna försäkringen för beräkning av timförtjänstens storlek i vissa fall.

Frågan om beräkning av timförtjänst hade enligt de regler som gällde före år 1982 betydelse för storleken av arbetsgivaravgiften till tilläggspensioneringen (ATP-avgiften). Detta berodde på att ju lägre timförtjänst desto högre blev antalet arbetstimmar under året och därmed fler årsarbetare, vilket i sin tur innebar högre basbeloppsavdrag. Med hänsyn till att ATP-avgiften fr. o. m. år 1982 beräknas på samma underlag som övriga avgifter och att basbeloppsavdragen således har slopats saknar, enligt utskottets mening, den i motion 919 väckta frågan numera aktualitet. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen är därför inte påkallad.

Fr. o. m. år 1982 har kvittningsrätten vid beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete än anställning slopats (prop. 1981/82:10, SkU 9 och rskr 51). Detta innebär att underskott i en rörelse inte längre får kvittas mot överskott i en annan rörelse och inte heller underskott i en jordbruksfastighet mot överskott i en annan jordbruksfastighet.

Motionärerna i motion 1982/83:200 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. anser att det kvittningsförbud som införts fr. o. m. år 1982 kan få allvarliga följder för många företagare som av olika skäl bedriver sin verksamhet i olika förvärvskällor. Eftersom det enligt motionärerna kan finnas många giltiga skäl för en företagare att bedriva sin verksamhet i olika förvärvskällor bör denne inte heller missgynnas vid beräkning av egenavgifter. I motionen framhålls vidare att inga förenklingar i administrativt hänseende har kunnat påvisas med det införda kvittningsförbudet. Mot denna bakgrund anser motionärerna att lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst bör ändras så att överskott i en förvärvskälla inom inkomstslagen jordbruk och rörelse får kvittas mot underskott i annan förvärvskälla inom nämnda inkomstslag. I enlighet härmed begär motionärerna att riksdagen antar ett i motionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst att gälla fr. o. m. inkomståret 1983.

Riksdagen har tidigare avslagit motionsyrkanden av samma innebörd som det nu aktuella, se senast SfU 1982/83:10. Utskottets motivering har därvid varit att det inte kan godtas att en försäkrads framtida pension skulle kunna begränsas genom möjligheter till kvittning vid beräkningen av den pensions-

grundande inkomsten.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla denna ståndpunkt i frågan och avstyrker bifall till motion 200.

Arbetstagar- och uppdragstagarbegreppet i sociallagstiftningen

Sociallagstiftningens bestämmelser om skyldighet att betala arbetsgivaravgifter är knutna till begreppet arbetstagare med den innebörd som begreppet ges i denna lagstiftning. En grundläggande förutsättning för bestämmelsernas tillämpning är att det föreligger ett arbetsgivare/arbetstagareförhållande mellan den som får ett arbete utfört åt sig och den som utför arbetet. Skyldighet att betala arbetsgivaravgifter föreligger dessutom när den som utför arbetet enligt sociallagstiftningen är att anse som uppdragstagare. Med uppdragstagare förstås enligt denna lagstiftning den som utför arbete för annans räkning utan att ett anställningsförhållande föreligger och utan att arbetet ingår i uppdragstagarens rörelse eller jordbruk.

En uppdragsgivare kan i vissa fall få svårigheter att bedöma om arbetsgivaravgifter belöper på en uppdragsersättning eller inte bl. a. mot bakgrund av att sociallagstiftningens och uppbördslagstiftningens arbetstagarbegrepp inte är identiska. Sociallagstiftningens begrepp är något vidare. Detta beror på att man i rättspraxis med hänsyn till denna lagstiftnings grunder och syften tillmäter olika omständigheter en något annan betydelse än vad som är fallet när det gäller skattelagstiftningens arbetstagarbegrepp. Exempel på sådana omständigheter är arbetets art, under vilka förhållanden det har utförts, sättet och grunderna för bestämmandet av ersättning, om den part som utför arbetet härigenom ådrar sig något ekonomiskt ansvar samt parternas ekonomiska och sociala situation. Följden har blivit att den som är arbetstagare enligt uppbördslagstiftningen regelmässigt bedöms vara arbetstagare också enligt sociallagstiftningen, medan den som är arbetstagare enligt sociallagstiftningen inte alltid anses vara arbetstagare också enligt uppbördslagstiftningen.

Fem motioner berör olika aspekter på arbetstagarbegreppet och de gränsdragningsproblem som nuvarande regler kan ge upphov till. I motion 1982/83:162 av Rune Torwald redogörs för ett fall om reparationsarbeten på entreprenadbasis. I det redovisade ärendet hade entreprenören A kontaktat kollegan B, som hade inregistrerad firma, för att få hjälp med vissa arbeten inom det aktuella entreprenadavtalet. Ett flertal år efter avslutat arbete, och efter att A avvecklat sin firma, debiterades A arbetsgivaravgifter för B för ovannämnda arbete. Motionären, som också kritiserar handläggningsrutinerna i detta ärende, anser att debiteringar av detta slag inte bör få förekomma. Han begär därför en översyn av gällande regler för debitering av arbetsgivaravgifter m. m. i vissa fall. Motionärerna i motion 1982/83:446 av Ove Eriksson m. fl. tar upp frågan om arbetstagarbegreppet i skoglig verksamhet. I motionen hänvisas till riksförsäkringsverkets anvisningar om

vem som är att anse som arbetstagare. Enligt dessa anvisningar är en jordbrukare, som åtar sig jordbrukskörslor med av honom tillhandahållen traktor, i regel inte att anse som arbetstagare medan den som åtar sig skogskörslor under samma förutsättningar är att anse som arbetstagare i förhållande till virkesägaren. Motionärerna anser att denna skillnad i tolkning av verksamheten mellan jord- och skogsbruk är svår att förstå, och att det kan leda till att nödvändigt skogsarbete inte blir utfört. Enligt motionärerna föreligger i dag svårigheter att få tillstånd till entreprenadverksamhet för skogsarbete, men med nya regler för uppgiftsskyldighet och vidgade kontrollmöjligheter borde dessa svårigheter inte föreligga. Motionärerna begär därför att regeringen låter utarbeta sådana regler för gränsdragning mellan begreppen rörelseidkare och arbetstagare att möjligheterna att starta entreprenadföretag för skoglig verksamhet väsentligt underlättas. I motion 1982/83:918 av Stig Josefson m. fl. pekas också på den osäkerhet som råder vid gränsdragningen mellan vem som är att anse som arbetstagare, uppdragstagare eller rörelseidkare. Motionärerna, som särskilt tar upp förhållandena rörande byggnadsarbete, anser att om en arbetsuppgift utförs till ett fast pris, som inkluderar arbets- och materialkostnader, skall entreprenören betala de sociala avgifterna. I motionen begärs därför att riksdagen gör ett uttalande om en gränsdragning i enlighet med det anförda. Gullan Lindblad tar i motion 1982/83:1276 upp reglerna om sociala avgifter för hantverkare m. fl. Motionären framhåller den osäkerhet som nuvarande regler medför och hon begär i yrkande 1 förslag till klarare regler om sociala avgifter för dem som utför uppdrag för annans räkning. I avvaktan på att klarare regler tillskapas anser motionären att riksförsäkringsverket kunde anförtros att ge bindande förhandsbesked rörande betalningsskyldigheten för sociala avgifter. I yrkande 2 begärs därför att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om skyndsamt uppdrag till riksförsäkringsverket i enlighet härmed. I motion 1982/83:2135 av Thorbjörn Fälldin begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att socialavgiftsutredningens arbete med gränsdragningen mellan begreppen arbetstagare, uppdragstagare och rörelseidkare bör påskyndas. Motionärerna framhåller det angelägna i att klarare och mer entydiga regler tillskapas eftersom nuvarande regler inte fungerar tillfredsställande och t. o. m. är till skada för småföretag som strävar efter att följa gällande regler.

Utskottet är väl införstått med de gränsdragningsproblem som nuvarande avgiftsbestämmelser kan ge upphov till. Problemen har även uppmärksammats av regeringen, som har uppdragit åt socialavgiftsutredningen (S 1981:04) att behandla frågan om hur gränsdragningen mellan arbetstagare och självständiga företagare skall ske inom avgifts- och källskattesystemet. Socialavgiftsutredningen har för avsikt att framlägga ett betänkande i frågan i början av år 1984. Vidare kan nämnas att regeringen i en nyligen framlagd proposition 1982/83:177 föreslagit vissa åtgärder på detta område för att lösa ett akut behov hos en särskild grupp, nämligen småhus- och lägenhetsägare.

Mot bakgrund av att socialavgiftsutredningen har för avsikt att redan i början av år 1984 redovisa ett betänkande om bl. a. hur gränsdragningen mellan arbetstagare och självständiga företagare skall ske inom avgiftssystemet anser utskottet att det finns skäl att avvakta utredningens förslag innan riksdagen vidtar någon åtgärd i dessa frågor. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 162, 446, 918, 1276 och 2135 yrkande 1.

Egenavgifter för vissa jordbruks- och skogsbruksinkomster

För inkomster i förvärvskällan jordbruksfastighet gäller att om fastigheten inte brukats under inkomståret är inkomsterna inte avgiftsgrundande. Ett exempel härpå är att inkomsterna endast utgörs av intäkter av s. k. rotpostförsäljning. Har fastigheten däremot brukats under inkomståret skall egenavgifter erläggas. Avgiftsunderlagets storlek är härvid beroende på om den försäkrade själv brukat fastigheten eller om han endast varit s. k. passiv delägare. I det förstnämnda fallet debiteras den försäkrade samtliga egenavgifter för sina inkomster av fastigheten. För en passiv delägare i en jordbruksfastighet är inkomsten inte sjukpenninggrundande men däremot pensionsgrundande. Således debiteras i detta fall endast de fyra egenavgifter som knyter an till den pensionsgrundande inkomsten, nämligen folkpensionsavgiften, tilläggspensionsavgiften, delpensionsavgiften och den allmänna löneavgiften.

I två motioner tas upp frågor om egenavgifter för jordbruks- och skogsbruksinkomster. Motionärerna i motion 1982/83:1265 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson och Börje Stensson anser att reglerna för uttag av egenavgifter i samband med virkesförsäljning är så komplicerade att den enskilde skogsägaren ibland inte kan förutse resultatet av olika sätt att sälja skog. I motionen pekas på att försäljning av en obetydlig mängd leveransvirke, efter en egen arbetsinsats i skogen, kan ge upphov till betalning av egenavgifter avseende inkomster för rotpostförsäljning, som annars inte skulle ha föranlett uttag av sådana avgifter. Enligt motionärerna kan detta medföra att virkesförsäljningar skjuts upp för att inte vålla oönskade effekter när det gäller de sociala avgifterna. Motionärerna anser att detta är mycket beklagligt då man från samhällets sida med olika åtgärder försöker att stimulera till ökad avverkning. Motionärerna begär därför i syfte att förtydliga gällande regler ett förslag till revidering av ifrågavarande lagtext. I motion 1982/83:1813 av Göte Jonsson pekas på att när tre personer äger en jordbruksfastighet och en av dem brukar fastigheten medan de andra är passiva ägare påförs de två passiva ägarna vissa egenavgifter för t. ex. arrendeinkomster och rotpostförsäljningar på grund av att en av delägarna till fastigheten brukar densamma. I de fall däremot när även den tredje är passiv påförs ingen av delägarna avgifter. Enligt motionären borde det förhållandet att fastigheten sköts av en aktiv delägare inte medföra dessa effekter, utan detta måste snarare ses som positivt. Motionären begär därför

en översyn av lagen om allmän försäkring i detta avseende.

Såsom nämnts i inledningen till detta betänkande har en interdepartemental arbetsgrupp i promemorian Ds Fi 1983:21 lagt fram vissa förslag inom bl. a. socialförsäkringsområdet. I promemorian föreslås att vissa inkomster som f. n. är avgiftsfria, såsom exempelvis arrendeinkomster och intäkter av s. k. rotpostförsäljning, skall belastas med en särskild grundavgift till socialförsäkringen. Avgift skall således tas ut på passiva jordbrukares inkomst från verksamheten. Enligt promemorian är detta en fördel genom att skillnaden mellan passiva och aktiva jordbrukare minskar. Grundavgiften, som i princip skall motsvara de socialavgifter som f. n. har utpräglad skattekaraktär, skall utgå med 20 % och vara avdragsgill vid inkomsttaxeringen. Promemorian, som har remissbehandlats, är f. n. föremål för beredning inom regeringskansliet.

Utskottet anser att det finns skäl att avvakta beredningen av de förslag som lagts fram i promemorian Ds Fi 1983:21 innan riksdagen vidtar någon åtgärd beträffande reglerna om egenavgifter för vissa jordbruks- och skogsbruksinkomster. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1265 och 1813.

Socialavgifter för sjömän

Alltsedan år 1960 har särskilda regler gällt för redarnas arbetsgivaravgifter. Bakgrunden härtill är som nämnts i inledningen till betänkandet att få en anpassning av avgifterna till de förmåner som kan komma att utgå.

De särskilda regler som numera gäller för uttag av vissa arbetsgivaravgifter för sjömän återfinns i lag (1981:691) om socialavgifter. Enligt 2 kap. 2 § skall en arbetsgivare för sjömän betala en särskild sjömanspensionsavgift med 0,80 %. Vidare skall sjukförsäkringsavgift och folkpensionsavgift beräknas efter en lägre procentsats som fastställs årligen. Även allmän löneavgift skall enligt lag (1982:423) om allmän löneavgift beräknas efter en lägre procentsats som fastställs årligen. Riksförsäkringsverket har för år 1983 fastställt att sjukförsäkringsavgift skall uttas med 7,20 %, vilket innebär en nedsättning med 2,30 %, och att folkpensionsavgift skall uttas med 7,16 % vilket är en nedsättning med 2,29 %. Den allmänna löneavgiften för sjömän har för första halvåret 1983 fastställts till 1,52 %, en nedsättning med 0,48 %, och för andra halvåret 1983 till 2,27 % som är en nedsättning med 0,73 %.

I motion 1982/83:2117 av Göran Riegnell m. fl. anförs att svenska rederier erlägger fulla sociala avgifter för sina ombordanställda trots att dessa under tiden ombord inte kan tillgodogöra sig åtskilliga av de motsvarande förmånerna. Enligt motionärerna bör därför de sociala avgifterna jämkas till en rimlig nivå i förhållande till nyttjandemöjligheterna och motionärerna begär förslag till ändringar i enlighet härmed.

Under våren 1982 framlade den dåvarande regeringen i proposition 1981/82:217 förslag till åtgärder i syfte att stärka den svenska sjöfartsnäring-

ens konkurrenskraft. I propositionen redovisades planerade ändringar av sjömansbeskattningen och i avvaktan härpå föreslogs att ett statligt ekonomiskt stöd skulle utgå till svenska rederier under en övergångsperiod. I en med anledning av propositionen väckt motion yrkades att regeringen även borde överväga sänkta arbetsgivaravgifter i syfte att förbättra sjöfartsnäringens kostnadsläge. Trafikutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande TU 1981/82:37 att ett ekonomiskt stöd till rederinäringen behövdes under en övergångstid. Några ekonomiska stödåtgärder härutöver såsom exempelvis sänkta arbetsgivaravgifter borde enligt utskottets mening inte komma i fråga.

Utskottet anser sig mot bakgrund av det anförda inte kunna tillstyrka någon nedsättning av de sociala avgifterna för sjömän utöver vad som redan gäller. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motion 2117.

Förfarandet vid uppbörden av arbetsgivaravgifter

Avgift som inte betalas inom föreskriven tid skall av riksförsäkringsverket (RFV) anmälas för indrivning. På ej inbetalat belopp skall beräknas restavgift med 6 öre per krona. Om särskilda skäl föreligger kan en arbetsgivare efter ansökan hos RFV få befrielse från restavgiften, helt eller delvis.

I motion 1982/83:567 av Hans Nyhage och Arne Svensson begärs att riksförsäkringsverket åläggs att införa ett påminnelseförfarande vid utebliven betalning av arbetsgivaravgift innan ärendet överlämnas till kronofogdemyndigheten för indrivning. Enligt motionärerna skulle en sådan åtgärd medföra att den övervägande delen av de obetalda avgifterna blev inbetalade. Ett sådant påminnelseförfarande skulle dessutom vara en humanitär åtgärd och borde enligt motionärerna inte innebära några ökade kostnader för riksförsäkringsverket.

Såsom tidigare nämnts har socialavgiftsutredningen i sitt delbetänkande Samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgift (Ds S 1983:7) föreslagit ett helt nytt system för uppbörd av arbetsgivaravgifter. Systemet innebär i korthet att uppbörden av arbetsgivaravgifter skall samordnas med källskatten genom att den nuvarande uppbördsdeklarationen skall omarbetas och innefatta även redovisning av avgifter. Uppbördsdeklaration skall i fortsättningen avges månadsvis och samtidigt skall innehållna skattebelopp och den redovisade månadsavgiften inbetalas till länsstyrelsen. För den som underlåter att lämna uppbördsdeklaration eller som lämnar en ofullständig sådan föreslår utredningen att nuvarande bestämmelser i uppbördslagen om anmaning och vite skall tillämpas även vid uppbörd av arbetsgivaravgifter. Såvitt gäller en arbetsgivare som underlåter att betala redovisad arbetsgivaravgift innebär utredningens förslag att arbetsgivaren genom beslut åläggs betalningsskyldighet. Beslutet skall därefter översändas till kronofogdemyndigheten för indrivning. Det nya systemet föreslås träda i kraft den 1 januari

1985. Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling.

Mot bakgrund av att socialavgiftsutredningen föreslagit att ett helt nytt system för uppbörd av arbetsgivaravgifter skall införas fr. o. m. den 1 januari 1985 och att beredningen av detta förslag pågår finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att förorda någon ändring i nu gällande system. Utskottet avstyrker således bifall till motion 567.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *differentierade socialavgifter*
   att riksdagen avslår motionerna 1982/83:1253, 1982/83:1273, 1982/83:2135 yrkande 2, 1982/83:2142 yrkande 1 och 1982/83:2197,
2. beträffande *beräkning av timförtjänst vid fastställande av socialförsäkringsavgifter*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:919,
3. beträffande *kvittningsrätt vid beräkning av pensionsgrundande inkomst*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:200,
4. beträffande *arbetstagar- och uppdragstagarbegreppet i socialavgiftslagstiftningen*
   att riksdagen avslår motionerna 1982/83:162, 1982/83:446, 1982/83:918, 1982/83:1276 och 1982/83:2135 yrkande 1,
5. beträffande *egenavgifter för vissa jordbruks- och skogsbruksinkomster*
   att riksdagen avslår motionerna 1982/83:1265 och 1982/83:1813,
6. beträffande *socialavgifter för sjömän*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2117,
7. beträffande *förfarandet vid uppbörden av arbetsgivaravgifter*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:567.

Stockholm den 27 oktober 1983

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Karin Israelsson (c), Margó Ingvardsson (vpk), Gunhild Bolander (c) och Rune Backlund (c).

Reservationer

1. Differentierade socialavgifter (mom. 1)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 8 med "och 2197." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är den höga sjukfrånvaron på många större arbetsplatser ett stort problem och medför, såsom framhållits i motionerna 2135 och 2142, att ägare till många småföretag med väsentligt lägre sjukfrånvaro tvingas subventionera de större företagen. Utskottet delar motionärernas uppfattning om att åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med detta problem genom att anpassa sjukförsäkringsavgiften till sjukfrånvaron på olika arbetsplatser. Mot bakgrund av att sjukfrånvaron är betydligt lägre i småföretagen bör sjukförsäkringsavgiften för dessa kunna sänkas kraftigt. Enligt utskottets mening kan en sådan differentiering av sjukförsäkringsavgiften genomföras utan att avgiftssystemet blir mer komplicerat ur administrativ synpunkt. Utskottet anser dock att det bör överlämnas åt regeringen att närmare utforma förslaget. Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till motionerna 2135 yrkande 2 och 2142 yrkande 1. Enligt utskottets mening blir motionerna 1253, 1273 och 2197 härigenom tillgodosedda.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *differentierade socialavgifter*
att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:2135 yrkande 2 och 1982/83:2142 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1982/83:1253, 1982/83:1273 och 1982/83:2197 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en differentierad sjukförsäkringsavgift.

2. Kvittningsrätt vid beräkning av pensionsgrundande inkomst (mom. 3)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind, Gullan Lindblad och Siri Häggmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 200." bort ha följande lydelse:

I en avvikande mening till utskottets yttrande SfU 1981/82:1 y avstyrkte utskottets moderata ledamöter propositionens förslag om kvittningsförbud och ansåg att nettot av en försäkrads sammanlagda verksamhet borde ligga till grund för beräkningen av förmåner och avgifter. Skatteutskottets moderata ledamöter följde upp denna avvikande mening i en reservation till betänkandet SkU 1981/82:9. I reservationen anfördes bl. a. att argumentet

att en företagares ATP-skydd skulle försämras med bibehållen kvittningsrätt skall ses i belysning av att företagaren då får betala egenavgift med drygt 33 % av inkomsten för ett skydd som enligt riksdagsbeslut skall kosta ca 10 %. Även i en reservation till betänkandet SfU 1982/83:10 följdes nämnda synpunkter upp av utskottets moderata ledamöter, som ansåg att det då fanns skäl för riksdagen att frångå sin tidigare ståndpunkt i frågan.

Motionärerna i motion 1982/83:200 tar upp de argument som ovan nämnts mot ett kvittningsförbud och framhåller vidare att inga förenklingar i administrativt hänseende har kunnat påvisas med det införda kvittningsförbudet. Utskottet delar motionärernas uppfattning och anser att det nu finns anledning för riksdagen att ändra reglerna för kvittningsrätt vid beräkning av pensionsgrundande inkomst på sätt som begärts i motion 200.

dels att utskottet under moment 3 bort hemställa

3. beträffande *kvittningsrätt vid beräkning av pensionsgrundande inkomst*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:200 antar följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse:

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
	4 §
Vid bestämmande– – – – – – – – – –gälla följande.	
Värdet av– – – – – – – – – –första stycket.	
Vid beräkning– – – – – – – – – –ettusen kronor.	
Riksförsäkringsverket får– – – – – – – – – –av rörelse.	
Vid beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete *får* från inkomst av *en viss förvärvskälla inte dras* av underskott *i annan förvärvskälla.*	Vid beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete *skall* från inkomst av *jordbruksfastighet eller rörelse avdragas* underskott *under beskattningsåret å sådan jordbruksfastighet som brukats av den försäkrade och underskott i rörelse.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984 och tillämpas första gången vid bestämmande av pensionsgrundande inkomst för år 1983.

minab/gotab Stockholm 1983 77068